

Lydia Chagoll ontvlucht met haar Joodse ouders Europa om aan de Duitsers te ontkomen. Via vele omzwervingen komt zij terecht in Batavia. Daar wordt de familie door de Japanners geïnterneerd. Lydia Chagoll schreef er een boekje over met de titel "Buigen in Jappenkampen". Tijdens de reünie las zij uit dat boek enkele fragmenten.

Het woonwijkkamp

De Tjidengwijk was een gewone normale Oostindische woonwijk, met straten en lanen, met hoeken en bochten, met grote en kleine pleintjes.

Onder de Japanse bezetting werd deze woonwijk een kamp. Een kamp voor blanke vrouwen en kinderen. Omheind met bamboeschuttingen en prikkeldraad. Ieder huis van het woonwijkkamp moest betrokken worden door één, twee, drie families, en vaak nog meer. Families zonder vaders, zonder oudere broers. Families zonder mannen.

De vrouwen moesten zelf voor al het nodige zorgen: bedden, matrassen, kasten, stoelen, tafels, kookstellen, pannen en potten, tafelservies, lampen. Alles wat men in een huis gebruiken kon om te wonen. Wij, de vluchtelingen uit Europa, hadden niets. Wij redden ons met wat de anderen niet konden gebruiken.

In het begin aanvaardden de vrouwen de internering. Dit nieuw soort leven voor de «blanke vrouw» bood misschien meer zekerheid. De door de Japanners ingestelde avondklok in Batavia had de algemene onrust, het gevoel van onveiligheid en «het ongewenst Japans avondbezoek», doen toenemen.

Het Tjidengkamp werd dus door de vrouwen betrokken, ingenomen, bezet. De vrouwen installeerden zich. Zij wisten van aanpakken. Er ontstonden huiscomités, straatcomités, wijkcomités. Er kwam een crèche. Er kwam een ziekenhuis. Er werd gezorgd voor lichaam en geest: gymnastiek en bridgeclubjes naar keuze. Bij naaisters, kapsters, schoonheidsspecialisten kon men alleen terecht na afspraak. Het vrouwenleven ging door. Het vrouwenleven ging rustig verder alsof er niets aan de hand was.

Verblijven in het woonwijkkamp Tjideng, door de Japanners bestemd voor 2000 geïnterneerden, was inderdaad de eerste tijd draaglijk, zeer draaglijk. Later is dit zelfde kamp, maar met een aanzienlijk aantal minder huizen, volgepropt met meer dan 10 000 menselijke wezens. Verdoemden onder de zon.

Lydia Chagoll wordt overgeplaatst van Tjideng naar Grogol, maar moet ook daar weer weg. Ze leest het volgende fragment:

De trein vertrok, de trein reed langzaam, de trein stopte, de trein reed terug, de trein sukkelde weer verder. En toen...

Ik weet dat wij zijn aangekomen. Ik weet dat wij verzameld werden op een plein, dat het laat was, dat wij in het donker stonden, dat er ergens ver weg lichten brandden, dat wij verwelkomd werden met één lange brul- en snauwpartij, dat het schelden niet ophield, dat hier en daar gekreund en gehuild werd, dat aan het wachten geen einde kwam, dat wij alles over ons heen lieten gaan. En toen... ik weet het niet meer precies. Misschien verwar ik

Dan leest ze het volgende fragment:

Midden in de nacht werd het aankomstappel afgebroken. De poort van de hel ging open. Toen wij naar de toegewezen leefruimte werden geloodst herkende ik Tjideng, het woonwijkkamp.

Tjideng was veranderd. Kleiner dan vroeger. Overbevolkt. Duizenden vrouwen en kinderen in vervallen huizen. Iedereen en alles in een armzalige toestand.

Tjideng was veranderd. Tjideng leek een kamp zonder leiding, noch van Japanse zijde, noch van het interne kampcomité. De Japanners wisten natuurlijk dat voor het grootste deel van de Grogolgedetineerden, Tjideng maar een doorgangskamp was, maar wij wisten dat niet.

Tjideng was veranderd. Een zwijnestal, een geweldige keet, een onmetelijk, chaotisch pakhuis.

Met vijf à tien hokten wij samengeperst in één kamer, op matrassen op de grond, over elkaar heen kruipend. En zo waren alle kamers van ieder huis toebedeeld aan nieuwkomers. Waar je wassen? Waar je ontlasten? 't Was altijd bezet.

Wij waren herleid tot houtwormen. Wij waren herleid tot mieren maar zonder een instinct. Wij werden een krioelende hoop van bijeengedreven, verdwaasde, verdwaalde insekten.

Men hield geen rekening met ons. Wij bestonden niet. Eten? Er werd niets uitgedeeld. Wij moesten zelf ons potje koken! Maar hoe? Waarmee? Waarin? Waarop? Ik herinner mij een blikje sardienen, dat wij met vijf moesten delen. Maar veel tijd om aan eten te denken kregen wij niet. Wij werden beziggehouden met andere zaken: appel staan, opnieuw appel staan. Strafappel staan en weer strafappel staan. Het ene volgde het andere op, voor de rest konden wij verrekken.

Tot slot las Lydia Chagoll een fragment voor dat gezien kan worden als een politiek statement over menselijkheid.

De wieg zonder bezoek

ZIJ, een jonge vrouw, blond, groot, goed in haar vlees zittend, was in verwachting. Iedereen sprak over haar in Grogol. Niemand was precies ingelicht. In Tangerang heb ik haar teruggezien. ZIJ, de enige vrouw met een Japans kindje, een halfbloedje.

ZIJ, lag in een klein kamertje dat ze zelden verliet. Ze leefde geheel teruggetrokken. Eigenlijk was ze bang.

ZIJ, was geen joodse. Toch lag ze in de joodse rechthoek. Misschien waren er geen afzonderlijke kamertjes in de christenrechthoek of waren de christenen niet op haar gesteld, of wilde men haar straffen? Ofwel was het zuiver organisatorisch bedoeld en was het gemakkelijker voor de dokter dat de twee pasgeboren baby's in dezelfde afdeling lagen.

ZIJ, werd vooral nagewezen. Er werd over haar gefluisterd. Foei. Wat een schande! Vervloekt weze de vrouw die iets gedaan heeft dat niet betaamt. ZIJ, werd geschuwd alsof ze schurft had.

ZIJ, zag er uit als iemand die geen vlieg kwaad zou doen. Een goeierd. Naïef. Rond haar mondhoeken lag een trilling alsof ze de kans afwachtte te mogen glimlachen.

Haar telg was aartslelijk, even aartslelijk als de baby in het kamertje ernaast. Maar dat wezentje was de oogst van een joods echtpaar. Het werd vertroeteld door de grootmoeder, door de moeder, door de tante en door de anderen. Voor de wieg van dat schepseltje bleven kampgenoten vertederd kijken. In het andere wiegje keek nooit iemand.